

Juhani Aho : AZ ELSŐ TELEPESEK.

Mind a ketten a papilakban szolgáltak, az egyik béres volt, a másik szolgáló. Az egyik a lovat hajtotta, a másik az udvaron sürgött-forgott. Az asztal végén, ahol ültek, néha tréfálkoztak egymással. De leggyakrabban mégis veszekedtek. Az urak összeférhetetleneknek tartották őket. „Kutya-macska barátságban élnek“, mondogatták szellemeskedve.

Éjszakai halászatásokon, szénagyűjtés közben és aratáskor a szántóföldön ők ketten mégis egy új otthon alapját vetették meg. Távol a vadon erdőben a tó partján választottak helyet a kunyhónak. Ott volt a liget irtásföldnek, ott volt a szántóföldnek szánt égerfa-erdőske és a patak partjára tervezték a kaszálót. Csak pénz lett volna a kunyhó felépítéséhez! De kevés volt a bér és a kezdethez ló és tehén is kellett. És ez hátráltatta egybekelésüket. De lassan-lassan elérhetőbbekké váltak a jövő reménységei. És mikor pihenőt tartottak munka közben, gondolatban egyre számolgattak: mennyi megtakarított pénzük is van a föl nem vett bérekben és mennyi időre van még szükség, hogy együtt legyen az a legkisebb tőke, amellyel kezdeni lehet. Senkisé sem sejtette, hogy az egymásután múló évek égető vágyat érleltek a béresben és a szolgálóban a szabadság és az önálló élet után. Jól és gondtalanul éltek a papilakban, szép fizetése volt mind a kettőnek, ruhát és ellátást is kaptak. De szívük a vadon erdőbe húzott.

Mindenki igyekezett őket lebeszélni tervükről, mikor egy nyáron egyiknek sem kellett a foglaló. „A fagyok adósságba kényszerítenek benneteket. Szaporodik a család. És koldus van már éppen elég“. Csakhogy ők már öt esztendeje számolgattak, tanakodtak és nem tágitottak, tervüktől. A pap kihirdette őket és ősszel megváltak a szolgálatból.

A télre még zsellérséget vállaltak. Ville a kunyhó gerendáit ácsolta és közben napszámosmunkákat végzett a papilakban. Anni vásznat szőtt és kézimunkázott a papnénak.

A következő esztendőben a püünkösi ünnepeken megtartották a lakodalmat. A papék adták a lakomát és az esperes maga eskette meg őket a papilak nagy szalonjában. Mikor az ifjú házaspár elbúcsúzott és az esperes az ablakból utánuk nézett és látta, mint távoznak az úton, bólintott fejével és így szólt:

— Hadd próbálkozzanak a fiatalok!

A rengeteget azonban mégsem lehet béresek és szolgálók tőkével művelhetővé tenni.

És mégis ilyen tőkével alakították át művelhető területté Finnország rengeteg erdeit. Csakhogy részben az esperesnek is igaza volt.

Mi fiatalok elkisértük régi barátainkat új otthonukba. Erdei ösvényeken lombos ligetek között haladtunk át a nyári napon és éjjei a nagy szobában táncoltunk. A gerendák nem voltak lefűrészelve, a sarkok sem leegyenlítve és az irtáson durva darabokba csomósodott

az először szántott föld. De a domboldalon a kormos fatönkök között már zöldelt a rozsvetés és már száradt a zabföld. Az új asszony tüzet rakott a tisztáson és a füst védelmében először fejte meg tehenét. Mi a kövön ültünk Villével és onnan néztünk oda, ahol az alkonyati napfényben a menyecske dolgozott új esküvői ruhájában.

Ville bízott abban, hogy sikerülni fognak tervei az új kunyhóban.

— Ha egészséges leszek és nem jönnek fagyok.

És mintegy gondolataimra felelve, hozzátette:

— Bizony jó fészke van a fagyoknak ott abban a völgyben. De itt még két kéz fogja meg a dolog végét, távolabbra úzi az erdőt és réseket nyit a napsugár számára... Most még hideg van így esténként, de jőjön csak el a jövő nyáron.

Nem mentem el a következő nyáron és azután sem. Be kell valanom, hogy megfeledektem róluk. Egyszer, mikor látogatóban jártam otthon, eszembe jutottak és megkérdeztem, hogy vajon hogy vannak.

— Adósságuk van — felelte apám. — És Anni sokat beteg — tette hozzá anyám.

*

Elmult néhány esztendő. Letettem az érettségi vizsgát, puskát és vadászkutyát szereztem és ősszel falun maradtam.

Egy felleges októberi napon az erdőben barangoltam és egy ösvényre akadtam, amely ismerősnek tetszett. Szitálni kezdett az eső, a kutya megunt a szimatolást és előttem szaladt az úton. Egyszer csak vakkant és azután ugatni kezd. Lódobogás hallszik. A fordulónál elénk tűnik a ló befogva két rúd közé, melyeknek vége a földet súrolta. Az igán fehér kendő és a szekérrudakon keresztfákra helyezett koporsó. Mögötte megy Ville himbálózva, mintha az ekét tartaná. Ugyancsak vigyázni kell, hogy a teher egyensúlyban maradjon.

Nagyon kimerültnek látszott, arca sárga, szeme színtelen.

Csak akkor ismert meg, mikor megmondtam nevemet.

— Kit visz abban a koporsóban?

— Szegény feleségemet.

— Meghalt?

— Meghalt.

Kérdőzködéseimre megtudtam rövid, előre megjövendölt történetüket: fagyok, adósság, sok gyermek, az asszony erősen tönkrement, megbetegedett, kínlódott és meghalt. Most el kellene vinni a temetőbe, de az út rettenetesen rossz. Vajon kibírják-e a deszkák a templomig?

— Hej, te ló, mit csinálsz ott?

Azt is elcsigázta az éhség, éppen olyan rossz állapotban volt, mint a gazdája, zörögtek a csontjai.

Ville elbúcsúzott, de nem nézett a szemembe és útnak indult. A szekérrudak vége két párhuzamos vonalat szántott az út homokjába.

Én a másik irányba mentem. A mocsárhoz értem, láttam, hogy levezető csatornát akart ásni, de a munka abbamaradt. Innen indult ki a lakodalmas menetről ismert ösvény, mely a kunyhóhoz vezetett.

A kerítés mögött sovány tehén bögött, az udvaron malac túrt, a kaput elfelejtették bezárni. Az udvar közepén állott az ágy és a halott asszony ágyneműje a kerítésre volt hanyva. A ház sarkai egyenlőtlenek voltak, mint régen. A homályos piszkos üveg mögött az ablakdeszkán nyírfahéjtartóban virág sinylődött.

Mégis csak meglátszott a keze nyoma a ház környékén. Már két tábla szántó föld nyomult be az erdőbe. És körülbelül félmnyi kapált föld. De többre már nem volt ereje. A nyírest kivágta és az égerfaliget helyét szántó föld foglalta el. De mögöttük mint áttörhetetlen fal állt a zordon fenyőerdő. Itt meg kellett állniok.

Sokáig álltam a kihalt ház udvarán. Szél zúgott át az erdőn és szomorúan, panaszosan sivitett át puskám csövén.

Az új lakóhelyen az első nemzedék betöltötte hivatását, mert ez az ember már nem bírja tovább, megtört ő is, kialudt szemében a lelkesedés lángja és az esküvő napjának bizalma elhagyta.

Utána jön majd egy másik, aki megveszi a kunyhót. Annak talán több szerencséje lesz. A kezdet is könnyebb, hiszen nem az érintetlen vadonnal kezd. Beköltözik a kész házba és elveti a magot a megszántott barázdába. Jómódú, nagy gazdaház lehet még e kunyhóból és idők múltán falu nő körülötte.

Rájuk, akiknek tőkéjét — az egyetlen, amivel rendelkeztek: saját erejüket — először fektették be a földbe, senkisésem gondol. Üres kézzel jöttek ide mind a ketten, a béres és a szolgáló.

Ilyenek tőkéje változtatta Finnország vadon erdőit szántóföldekké.

Ha a papilakban maradtak volna, az egyik kocsisnak, a másik belső cselédnek, nekik maguknak talán jobb sorsuk lett volna. Csak-hogy akkor a rengeteg érintetlenül marad és a haladás úttörő munkáját nem végzi el senki.

Most, midőn szántó földjeinken virágozik a rozs és kalászt érlel a zab, emlékezzünk az első telepesek áldozataira.

Emléket nem állíthatunk nekik. Sok ezren voltak és a nevüket sem tudjuk.

(Budapest.)

Finnből fordította: N. Sebestyén Irén.